

Економіка АПК

Міжнародний
науково-виробничий
журнал

12'2008

Колектив редакції журналу
нагороджено
Почесною грамотою
Кабінету Міністрів України

Журнал видається
Товариством
з обмеженою
відповідальністю
«Редакція міжнародного
науково-виробничого
журналу «Економіка АПК»

Засновники товариства:

- Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (ННЦ «ІАЕ»)
- Луганський національний аграрний університет (ЛНАУ)
- Миколаївський державний аграрний університет (МДАУ)
- Сумський національний аграрний університет (СНАУ)

Свідоцтво про реєстрацію
№ 04436 від 06.06.2002 р.

Журнал засновано у 1994 році
за участю Міністерства аграрної
політики України, Інституту
аграрної економіки УААН,
Компанії «Брати Карич»

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 1923 від 10.04.1996 р.

Адреса редакції:
03127, Київ,
вул. Героїв Оборони, 10
Телефони: (044) 527-86-73,
259-73-86, 258-34-71
E-mail: krysalny@iae.com.ua

ЕКОНОМІКА АПК

Міжнародний
науково-виробничий
журнал

12'2008(170)

ЗМІСТ

Аграрні відносини: стан та перспективи розвитку <i>Зубець М.В., Саблук П.Т., Тивончук С.О.</i> Інноваційно-випереджувальна модель якісно нового розвитку агропромислового виробництва.....	3
<i>Шебаніна О.В., Демченко Т.В.</i> Розвиток виробництва зерна і його значення у забезпеченні продовольчої безпеки України	9
<i>Суперсон В.І.</i> Продовольча безпека України та деякі аспекти її формування в сучасних умовах	13
<i>Драгнева Н.І.</i> Формування системи управління якістю продукції молочного скотарства у сільськогосподарських підприємствах.....	18
<i>Комарницька О.П.</i> Проблемні аспекти розвитку галузі тваринництва та шляхи їх розв'язання.....	23
<i>Наконечний Т.С., Ігнатова Ю.В.</i> Системні властивості розвитку агропромислових економічних систем: маневреність, гнучкість, адаптивність.....	27
<i>Вишневецька О.М., Калюжна О.В.</i> Ресурсний потенціал тваринництва підприємств сільських територій	32
<i>Супрун О.М.</i> Подолання наслідків кризи в аграрному секторі економіки.....	37
<i>Паштецький В.С., Приходько О.В., Михайлов Є.А., Колчев А.О.</i> Збільшення виробництва продукції тваринництва та підвищення добробуту населення	39
<i>Ткаченко Д.Г.</i> Розвиток аграрного підприємництва в Одеській області	45
<i>Брусенко М.А.</i> Узгодженість теорії та права у контексті вимог до державного планування сталого зростання сільського господарства.....	48
<i>Мамчур Л.В.</i> Оцінка сучасного стану виробництва м'яса в Україні	55
Фінанси та фінансова інфраструктура <i>Лупенко Ю.О., Лупенко Є. І.</i> Інвестування розвитку сільського господарства.....	59

Ресурсний потенціал тваринництва підприємств сільських територій

О.М.ВИШНЕВСЬКА, О.В.КАЛЮЖНА, кандидати економічних наук, доценти
Миколаївський державний аграрний університет

Реформування аграрного сектору економіки призвело до змін не лише форм власності сільськогосподарських товаровиробників, а й ставлення людей до праці. У поєднанні із зміною ринкового середовища це зумовило значні руйнівні процеси, наслідки яких відчутні й нині. Розподіл майна та землі призвів до вивільнення значної чисельності населення сільських територій, що спричинило високий рівень безробіття. Саме це спонукало населення звернути свою увагу на розвиток особистого (індивідуального) господарства з метою одержання доходу та можливості здійснення споживчих витрат. Результатом таких змін стало значне зростання рівня концентрації поголів'я сільськогосподарських тварин в особистих господарствах населення, по деяких видах – до 80 % від загального.

Але задовольнити й забезпечити товарний ринок високоякісною продукцією тваринництва окремі індивідуальні господарства населення не мали можливості, що призвело до скорочення виробничих потужностей переробних підприємств. Внаслідок цього змінилися пропорції експортно-імпорتنих операцій, потоки імпортової тваринницької продукції поступово зростали, а вітчизняної – скорочувалися.

Враховуючи той факт, що не всі сільськогосподарські підприємства мали можливість зберегти існуючу матеріально-технічну базу або її своєчасно відновити, виникла низка питань щодо інвестування капіталу в галузь тваринництва для нарощування виробничих потужностей, одержання високоякісної та конкурентоспроможної продукції.

Ратифікування Україною умов Світової організації торгівлі (СОТ) вимагає вирішення питання щодо забезпечення ринку високоякісною сировиною для переробних підприємств, молока, м'яса, яєць. Але заінтересованість особистих селянських господарств населення полягає в одержанні не надприбутків, а певного доходу для здійснення споживчих витрат. Це пов'язане і з тим, що рівень платоспроможності на сільських територіях є занадто низьким, тому вкладати кошти в якісні характеристики тваринницької продукції не має можливості. Саме це призвело до того, що поголів'я сільськогосподарських тварин за останні два роки в особистих селянських господарствах скоротилося на 30–50 %. А попит на тваринницьку сировину зріс, що впливає на збільшення імпорту й спонукає до використання харчових домішок.

Враховуючи вищезазначене, метою нашого дослідження є обґрунтування складових і факторів впливу на достатність ресурсного потенціалу тваринництва підприємств сільських територій для забезпечення ринку високоякісною та конкурентоспроможною сировиною.

Слід зауважити і той факт, що не лише умови Світової організації торгівлі вимагають поліпшення якості сировини та кінцевої продукції, а й можливості її експорту у готовому вигляді на ринок Російської Федерації.

Події 2007 – 2008 років, у тому числі заборона експорту молочної продукції з боку Російської Федерації, спонукали проведення перевірок не лише переробних підприємств, а й виробників сировини. А оскільки значна кількість поголів'я сільськогосподарських тварин зосереджена в особистих селянських господарствах, досягти поліпшення ветеринарних і санітарно-гігієнічних заходів неможливо. Для цього потрібно створювати консультаційні центри, які б діяли для асоціації дрібних виробників молока та м'яса. З цього приводу виникають питання організаційного характеру, вирішення яких полягає не лише у достатності капітальних вкладень, а й заінтересованості населення сільських територій.

Майже в кожному регіоні України протягом останніх років намагаються впровадити ефективні заходи щодо стабілізації ситуації в галузях тваринництва. Так, відповідно до рішення Миколаївської обласної ради була затверджена Програма стабілізації та розвитку тваринництва в господарствах усіх форм власності Миколаївської області до 2010 року (далі за текстом Програма). З метою розв'язання проблем, які існують в аграрному секторі економіки України та області, зокрема в галузі тваринництва, на підставі пункту 16 частини першої ст. 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» обласна рада вирішила затвердити Програму стабілізації та розвитку тваринництва в господарствах усіх форм власності, передбачити фінансування Програми в обласному бюджеті на наступні роки, розробити механізм реалізації Програми в господарствах усіх форм власності, затвердити регіональні Програми розвитку у розрізі адміністративних районів області, покласти на постійні комісії обласної ради контроль за виконанням Програми, в тому числі з питань земельних ресурсів, соціального розвитку села і з питань планування, бюджету, фінансів, економічної реформи, приватизації та власності. Значні функції впливу на зміну ситуації в АПК покладено на державні органи, в тому числі для досягнення мети щодо забезпечення раціонального харчування населення високоякісними, екологічно чистими продуктами тваринного походження за доступними цінами.

Слід зауважити і той факт, що необхідність оцінки ресурсного потенціалу завжди зв'язана з цілями й задачами підприємства, що можуть мати місце при тих або інших обставинах розвитку товарного ринку, конкуренції, факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Як зазначають В.Н.Гавва, Е.А.Божко, причин, що спонукають проводити оцінку потенціалу, достатньо через пошук найперспективніших підприємств і галузей для забезпечення їх ресурсами в умовах дефіциту останніх, а також через формування цілей, розробки стратегії їх досягнення, програми дій, оцінки доцільності капіталовкладень, інвестування, забезпечення стабільного й ефективного функціонування підприємства в умовах конкурентного впливу негативних обставин зовнішнього середовища, пошук раціонального та економічно безпечного напрямку розвитку¹.

Більшість галузей тваринництва мають обмежені ресурси та інвестиційні можливості, саме тому надзвичайно важливим є виявлення перспектив подальшого розвитку через певні етапи розв'язання цієї задачі. Програмою визначено два основних етапи стабілізації ситуації в галузі, а саме: перший – протягом 2005–2006 років передбачається стабілізувати поголів'я всіх видів тварин і птиці, розпочати нарощування валового виробництва молока, м'яса та іншої продукції; другий – протягом 2007–2010 років прогнозується збільшення виробництва продукції тваринного походження в обсягах, які забезпечують мінімальні норми споживання для всіх груп населення.

Враховуючи те, що стратегія є планом, який інтегрує головні цілі організації, її політику та дії в узгоджене ціле, правильно розроблена стратегія дає змогу раціонально використовувати всі види ресурсів. Вона обов'язково повинна враховувати можливі

---

¹ Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання / В.Н. Гавва, Е.А. Божко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 222 с.

зміни в оточуючому макро- та мікросередовищі, а також конкурентний вплив. Стратегічні рішення визначають загальний напрямок розвитку підприємства і його життєздатність перед прогнозованими, а також непередбачуваними і невідомими на сучасному етапі подіями, які можуть мати місце. Саме вони формулюють реальні задачі для підприємства, визначають межі його діяльності, диктують види й обсяги ресурсів, що залучаються для розв'язання задач. Стратегічні рішення забезпечують ефективність окремого суб'єкта, а помилки в цих рішеннях мають найбільш важкі наслідки¹.

Саме тому для забезпечення реалізації стратегії стабілізації й розвитку тваринництва передбачено ряд дієвих заходів, але всі вони повинні реалізовуватися в кожному підприємстві з максимальною віддачею вкладеного капіталу для забезпечення ефективності програми.

У поєднанні із генотипом до 2010 року планується довести виробництво повноцінних комбікормів до 50,0 тис. т на рік для забезпечення потреб з урахуванням зростання поголів'я тварин і птиці. Це в свою чергу дасть можливість одержувати до 45,6 тис. т м'яса у забійній масі, 622,6 тис. т молока, 270,8 млн. шт. яєць, 140 т вовни на рік².

Але поєднання всіх факторів впливу, в тому числі через ставлення кожного керівника або власника до реалізації заходів, можливе лише за умов ефективного використання всіх видів ресурсів, у тому числі племінних, а також впровадження науково обґрунтованих технологій та економічних важелів, що забезпечують прибутковість кожної галузі тваринництва.

Використовуючи запропоновану Програму стабілізації та розвитку галузей тваринництва, з використанням графічного методу представимо динаміку зростання валового виробництва різних видів продукції тваринництва з розрахунку на душу населення (станом на 01.01.2008 року чисельність населення Миколаївської області становила 1203,6 тис. осіб).

При цьому слід зауважити, що станом на початок реалізації Програми (2005 рік), споживання молока і молокопродуктів на одну особу скоротилося по області до 240 кг, м'яса – до 30 кг, яєць – до 180 шт. на рік. Одним із факторів впливу на таку ситуацію є висока ціна на продукцію тваринництва для споживачів, що не відповідає платоспроможному попиту населення, особливо протягом 2008 року, коли рівень споживчих цін зріс порівняно із попереднім роком на 22 %. Ще одним із факторів впливу є значне скорочення валового виробництва продукції тваринництва всіх видів.

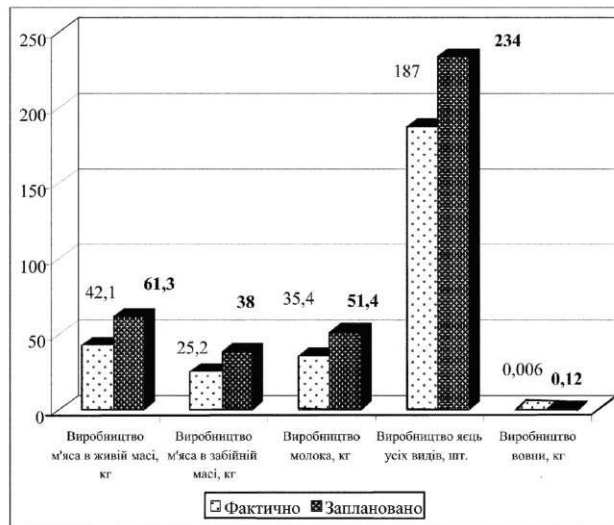
Саме тому Програмою передбачено, що найбільший приріст валового виробництва очікується через результативність заходів щодо розвитку галузі вівчарства – зростання майже у 2 рази, а також у галузі м'ясного скотарства та свинарства, загальне збільшення валового виробництва м'яса всіх видів у забійній масі планується довести майже наполовину, у молочному скотарстві зростання валового виробництва планується на 45,5 %. Значно меншими є темпи зростання валового виробництва яєць усіх видів – лише 25,1 % (фактичний рівень показників представлено станом на початок реалізації Програми стабілізації та розвитку тваринництва).

Враховуючи той факт, що однією із складових Програми є підвищення рівня забезпеченості населення області необхідними продуктами харчування з урахуванням рівня платоспроможного попиту населення регіону, нами графічно відображено обсяги валового виробництва із розрахунку на одного мешканця області.

Так, обсяги виробництва м'яса у живій масі планується збільшити на 45,6 %, м'яса у забійній масі – на 50,8, молока – на 45,2, яєць – на 25,2 %. Головною метою нарощування валового виробництва різних видів продукції тваринництва є доведення обсягів виробництва до необхідних нормативів споживання продукції середньостатистичним громадянином (рис. 1).

¹ Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання / В.Н. Гавва, Е.А. Божко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 222 с.

² Програма стабілізації та розвитку тваринництва в господарствах усіх форм власності Миколаївської області на 2005–2010 роки. Миколаївська обласна рада. – Миколаїв, 2004. – 27 с.

Рис. 1. Обсяги валового виробництва продукції тваринництва підприємствами усіх форм господарювання з розрахунку на одного мешканця Миколаївської області

Представлені на рисунку фактичні показники характеризують обсяги валового виробництва окремих видів продукції на душу населення у 2007 році. Розрахунки дають підставу стверджувати, що по всіх видах продукції тваринництва відбувається зростання з розрахунку на одного мешканця, за умови незмінності чисельності населення. Найнижчий рівень показника одержано у галузях вівчарства та молочного скотарства, що свідчить про подальший дефіцит даних видів товарів на ринку для споживачів. Виробництво м'яса та яєць зможе перекрити існуючий дефіцит, але за умови незмінності виробничих потужностей переробних підприємств.

Реалізація даної стратегії не може стовідсотково гарантувати одержання запланованих результатів, оскільки ставлення кожного власника до реалізації заходів неоднакове через «фактор-людина», а тварини та птиця – живі істоти, які можуть через фізіологічні особливості не дати очікуваної продуктивності й динаміки відтворення (рис. 2).

Здійснення стратегії стабілізації (розвитку) галузей тваринництва і в сільськогосподарських підприємствах суспільного сектора, і в особистих селянських господарствах населення передбачає оновлення матеріально-технічної бази, впровадження інтенсивних технологій виробництва, скорочення рівня непродуктивних затрат праці та коштів, раціональність використання всіх видів ресурсів, використання генетичного потенціалу всіх видів сільськогосподарських тварин з метою підвищення продуктивності, через удосконалення взаємовідносин між товаровиробниками і племінними підприємствами, які мають статус та реалізують високопородний молодняк тварин (серед подібних підприємств Миколаївської області є кілька приватних сільськогосподарських інтегрованих підприємств). Але всі заходи щодо стабілізації ситуації в галузі передбачено проводити за власні або залучені кошти (інвестований капітал) сільськогосподарських товаровиробників, що в сучасних умовах є проблематичним, бо більшість товаровиробників відчують дефіцит обігових коштів, особливо в умовах фінансово-економічної кризи та значного зростання всіх видів зовнішніх ризиків. Саме тому гарантії по забезпеченню населення Миколаївської області продуктами харчування тваринного походження можуть дати лише ті підприємства, які мають високий рівень ділової активності й конкурентні переваги, в більшості випадків це інтегровані підприємства (від виробництва кормів і вирощування тварин до роздрібної торгівлі).

Рис. 2. Взаємозв'язок факторів для реалізації стратегії стабілізації (розвитку) галузей тваринництва підприємствами сільських територій

Отже, для забезпечення реалізації стратегії стабілізації та розвитку тваринництва передбачено ряд дієвих заходів, але всі вони повинні реалізовуватися в кожному під-

приємстві з максимальною віддачею вкладеного капіталу для забезпечення ефективності програми. Вони передбачають пріоритетний розвиток молочного скотарства, свинарства і птахівництва, саме тих галузей, які дадуть швидкий оборот капіталу.

Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що для реалізації стратегії щодо стабілізації ситуації в сільському господарстві та досягнення підвищення рівня фінансової стійкості підприємств усіх форм власності необхідно залишається реалізація заходів щодо формування цілісного потенціалу суб'єкта, який у свою чергу задовольнив би можливості нарощування виробничих потужностей через вплив переважно інтенсивних факторів впливу та мінімізував негативний вплив зовнішнього середовища.

Отже, реалізація дій товаровиробників сільськогосподарської продукції повинна включати маневрування та мобілізацію сукупного, ринкового та виробничого потенціалів на рівні всіх видів діяльності, а саме: господарської, фінансової, інвестиційної. А також з урахуванням організації виробничого процесу, специфіки діяльності, ділової активності та маркетингового середовища. Насамперед на виробничому рівні повинні бути реалізовані заходи щодо достатності та якості персоналу, заінтересованості всіх і кожного, достатності й вирішеності питання власності на земельні ділянки, міцності матеріально-технічної бази, впровадження технологій вирощування сільськогосподарських культур та тварин.

Annotations

Zubets M.V., Subluk P.T., Tyvonchuk S.O. Innovative passing ahead model high-quality new development of agroindustrial production (p. 3–8)

The necessity of development of innovative passing ahead model is grounded in the agrarian sector of economy of transition Ukraine from export raw material to the investment-innovative type of economy.

Shebanina O.V., Demchenko T.V. Development of production of corn and his value is in providing of food safety of Ukraine (p. 9–12)

The ways of multiplying the production of corn and his value are examined in providing of food safety of Ukraine. The production of wheat needs in the special attention – basic export food culture.

Superson V.I. Food safety of Ukraine and some aspects of its forming in modern terms (p. 13–18)

Questions of forming of food safety of Ukraine are examined in modern terms. It is marked that the problem of food safety depends on the effective use of resource potential and territorial-production complexes.

Dragneva N.I. The Formulation of dairy cattle breeding products quality management system in the agricultural enterprise. (p. 18–23)

The approach to the quality management system creation of enterprises and positive features of its application have been considered.

Komarnitska O.P. Aspects of problems of development of industry of stock-raising and ways of their decision (p. 23–27)

An economic situation which was folded at the market of products of stock-raising and suggestions are borne in relation to the improvement of state support of industry for providing of food safety of country and development of export potential of agrarian sector are analysed.

Nakonechniy T.S., Ignatova Y.V. Properties of systems of development of the agroindustrial economic systems: maneuverability, flexibility, adaptiveness (p. 27–32)

Properties of the systems of development of the agroindustrial economic systems are explored: maneuverability, flexibility, adaptiveness, the account of which in work of agricultural enterprises will enable more effective to react on changing of operating conditions.

Vishnevskaya O.M., Kalugna O.V. Resource potential of stock-raising of enterprises of rural territory (p. 32–37)

The question of providing and use of resource potential of agricultural enterprises in the conditions of market transformation, being and sufficient of resource potential for providing of increase of production of goods of stock-raising is considered in the article. The basic problems of agricultural commodity producers, cause and effect of extensive development are grounded, low competitiveness of products of stock-raising, ineffective use of resources of all kinds.

Suprun O.M. Overcoming the consequences of crisis in the agrarian sector of economy (p. 37–39)

The ways of overcoming the consequences of crisis are examined in the agroindustrial sector of economy of Kharkiv area. Mapped out measures for the stop of development of negative tendencies of industry.

Pashtetskiy V.S., Pryhodko O.V., Mihailov E.A., Kolchev A.O. Multiplying the production of goods of stock-raising and increase of welfare of population (p. 39–44)

The analysis of multiplying the production of goods of stock-raising is conducted in AR Crimea. The ways of development of stock-raising industry of region and increase of welfare of population are set.

Tkachenko D.G. Development of agrarian enterprise in the Odessa area (p. 45–48)

Modern development of agrarian enterprise status in the Odessa area and results of its activity is analyzed.